

Una vida a examen.
Reflexions d'una mestra,
memòries d'una dona.

Blanca Soler
DIES DE TOT

Columna

BLANCA SOLER
DIES DE TOT

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2016
© BLANCA SOLER GUASCH, 2016
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2039-6
DIPÒSIT LEGAL: B. 27.304-2015
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: LIBERDÚPLEX

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

Butlletí de notes

La primera escola on va estudiar era una escola nacional —*Escuelas Nacionales*—, separada en dos edificis, un per als nens, l'altre per a les nenes. Un pati comú, on es reunien abans d'entrar, per formar unes files perfectes i simètriques mentre els peus se'ls gelaven per les baixes temperatures de l'hivern. Un pati gens acollidor, on cada matí havien de cantar un himne odiós. Les aules eren grans, molt grans i fredes, presidides per una estufa de llenya envoltada d'una mena de gàbia que els protegia de cremar-se. Recorda l'enciclopèdia, l'únic llibre que feien servir, que recollia totes les assignatures. *Gramática. Aritmética. Religión*. Els quaderns de cal·ligrafia. Els butlletins de notes, que tenien un apartat on deia *Conducta*. I, sobretot, el catecisme, abans de fer la primera comunió.

La preparació religiosa per a l'esdeveniment la feia un mossèn que venia expressament de la parròquia a atemorir els nens i nenes. Era un home alt i gros, amb el cap petit, no cal dir que vestit amb sotana i boina. Enfilat a la tarima brandava un bastó per assenyalar les víctimes o per

representar unes escenes terribles a l'infern si no es portaven bé. ¿Com podia ser que uns nens de sis i set anys haguessin de viure pensant què era pecat i què no ho era —venial o mortal?—, tement aquell infern o —a vegades— inventant-se pecats per poder-se confessar? M'he barallat amb la meva germana. He dit una mentida a la meva mare. No m'he acabat l'esmorzar.

Una nena que es deia Maria Carme, molt tímida, es va espantar tant un dia que el mossèn la va fer pujar a la tarima per recitar la salve que es va fer pipí davant de tota la classe. Avergonyida i humiliada, amb els *leotardos* xops, va haver de ser consolada per la mestra, mentre tota la resta observava esparverada la fúria del capellà. És una imatge que encara no ha oblidat.

En canvi, les lliçons d'història li agradaven. En aquell temps la història que s'explicava era com un conte manipulats i barroers. *La reina Isabel, muy bella, muy blanca, se casó con el rey Fernando, y juntos conquistaron Granada*. I un dibuix. I au.

Després de l'examen d'ingrés, va començar el batxillerat en una escola de monges, que feien fer exercicis espirituals un cop l'any. Una setmana de silenci i oracions. Misses i cants. Silencis que ella tolerava molt malament, perquè és parladora de mena. És un sacrifici, li deia la seva mare. Es podia fer un sacrifici no menjant el plat preferit, renunciant a uns dolços, anant a dormir més d'hora, deixant passar una tarda sencera a casa en lloc de fer volts pels carrers amb l'amiga. La vida dels infants de l'època, almenys la dels educats en escoles religioses, estava plena de sacrificis.

Fent memòria, sospita que l'ensenyament d'aquella etapa de la seva vida —els tres primers cursos de batxillerat— va ser fluixet. La majoria de classes les feien les mateixes monges, que sabien tant de matemàtiques com de geogra-

fia o *labores del hogar*. L'assignatura que més la va mortificar en l'aprenentatge. Les refotudes *labores del hogar*, ensenyament pel qual les nenes rebien un diploma diferenciat de la resta de disciplines —es veu que es podia ser notable en llatí o història però calia acreditar que se sabia cosir un botó—. El curs consistia, bàsicament i gairebé únicament, en el procés següent: a principi de curs, l'*hermana* donava a cada alumna un tros de roba rectangular —lli, fil, batis-ta?—, roba fina i blanca. Aquell drap havia de demostrar que l'alumna «aplicada» havia après a fer traus, una vora, un fistó. Després, les coses es complicaven i apareixien les *vainicas*. La *vainica* era un brodat, un calat, diríem en català, que consistia a treure fils i agrupar-los de manera que formessin un dibuix. Un ornament segur que molt utilitzat al segle XIX per guarnir les peces de vestir femenines; el 1965 era absolutament innecessari. Però en la mentalitat masculista i repressiva del règim franquista, més la ideologia religiosa —calia ser bones esposes i mares de família—, la *vainica* era indispensable. Aquell drap, que a mesura que avançava el curs era cada cop més fosc, més arrugat, ple de tibantors i nyaps, era el seu suplíci. La psicomotricitat fina —que en aquell moment no sabien ni què era— no era el seu fort. Li havia costat, a ella i a altres nenes, més d'una plorada, després d'haver fet i desfet un munt de nusos.

Que diferent que era la vida per a la qual l'havien preparada de la que en realitat va tenir. 1) La religió. L'ensenyament de la història sagrada era un puntal en la formació d'aquells nens i nenes. Coneixien els noms de tots els profetes, les històries bíbliques amb els seus protagonistes, el significat de les paràboles, a part de les oracions que recitaven de memòria després de repetir-les diàriament. 2) La *F(ormació) del E(spíritu) N(acional)*. Un catecisme, semblant al que utilitzaven per a la preparació religiosa,

«formava» futurs espanyols en la creença i convicció que Espanya era el centre del món, que la llengua que parlaven a casa no existia i que el Caudillo era el salvador de tots. 3) El masclisme. Les nenes que tenien pares convencionals i molt conservadors —no era el seu cas— acabaven els estudis mínims —quart de batxillerat elemental, catorze anys— perquè ja només faltava completar la seva formació com a senyoretetes. Les més afortunades aprenien música o secretariat, però en general tots els esforços es concentraven a saber portar una casa, habilitat que tenia la seva expressió màxima en la costura. Es veu que saber cosir i brodar era la tasca més complicada de les futures mestresses de casa. La cuina, l'economia, la maternitat, tot això, *se les suponia*. 4) La llengua castellana. Tot l'ensenyament va ser en castellà: *Tres por tres, nueve; tres por cuatro, doce. El Duero nace en los Picos de Urbión, pasa por Soria, Burgos, Valladolid, Zamora y Salamanca y desemboca en el océano Atlántico. Con diez cañones por banda, viento en popa, a toda vela, no corta el mar, sino vuela, un velero bergantín. En el portal de Belén hay estrellas sol y luna. El patio de mi casa es particular, cuando llueve se moja como los demás. Santa María, madre de Dios, ruega por nosotros, pecadores.*

Al cap dels anys, no es va quedar a casa per dedicar-se a las labores apreses tan durament; no va continuar gaire temps anant a l'església; va reenganxar-se als estudis universitaris el mateix any que va morir Franco per poder estudiar filologia catalana; va dedicar-se a ensenyar la seva llengua, la història del seu país, a vegades en situacions precàries; va seguir una vida professional —fent equilibris— al mateix temps que criava els fills.

L'any 1975 ella acabava la carrera. Filologia hispànica. Algun professor més atrevit —ara recorda, per exemple, Sebastià Serrano— explicava —semiòtica— en català. Li

va agradar la carrera, la literatura castellana, sobretot. També va disfrutar fent sintaxi, però hauria preferit fer-ho utilitzant la llengua catalana. El mateix any que va morir el dictador, la universitat va anunciar que posaria a disposició dels alumnes de filologia hispànica la formació necessària —cursos d'història de Catalunya, literatura i llengua catalanes— perquè poguessin obtenir, si volien, una titulació per poder fer classes, també, de llengua catalana. No cal dir que ella i l'Amèlia, la seva amiga de la infantesa i companya universitària, van córrer a matricular-s'hi. I així va ser que van sentir a parlar per primera vegada als vint-i-un anys de les comarques catalanes.

La seva primera feina, classes de llengua castellana, la va portar a una escola una mica sensibilitzada amb el tema, que com moltes altres, va arribar a un acord amb Òmnium Cultural: l'escola oferiria classes de català a les famílies que ho desitgessin, fora de l'horari escolar. El professor que impartiria aquestes classes cobraria un sou que pagarien a mitges el centre i l'entitat cultural. I aquests van ser els seus inicis. Cobraven tard i malament, però moltes alumnes van demostrar estar interessades a conèixer Catalunya i estaven molt motivades davant d'una assignatura que, malgrat que les obligava a treballar una hora més, representava un descobriment de la totalitat dels continguts. No només aprenien a escriure, sinó que coneixien textos literaris i autors que no havien après mai als seus llibres de literatura espanyola, cançons, costums. Tota la seva realitat, que els havia estat degudament amagada.

Aules

Un periodista que llegeix cada dia va dir en certa ocasió, en un article sobre ensenyament: «Com sap qualsevol mestre, els millors estudiants, els que motiven més els mateixos professors, no són necessàriament els més obedients i crèduls, sinó els més crítics». El seu pensament vola sol cap a les aules i es troba dient en veu alta, on són aquests alumnes crítics? Realment, l'afirmació és absolutament certa, ella ho ha pogut comprovar. Però això era abans. Ja hi tornem. Abans.

Encara que un noi o una noia no tingui, a priori, ganes d'aprendre (és a dir, posem-nos en el pitjor dels casos), si aquell noi o noia ha adquirit l'hàbit a casa seva de voler comprendre les coses o preguntar quan no les ha entès; si està acostumat que els seus pares li expliquin què passa al món, els conflictes en els quals ells poden ajudar; si li han ensenyat a llegir com a activitat indispensable per a l'ésser humà, no tan sols per distreure's i passar-ho bé, que també, no tan sols per «viure altres vides», com deia un col·lega seu, que també; no tan sols per potenciar la imaginació i la creativitat, ampliar el vocabulari i adquirir

nous coneixements, que també!, sinó per aprendre a pensar, aquell noi, quan vagi a l'escola, formularà preguntes, plantejarà hipòtesis, podrà opinar quan el professor plantegi un tema per a debat, serà crític.

Atura un moment el fil del pensament per centrar l'atenció en una melodia que li arriba des de fora. Aquest fet la retorna a la tassa de camamilla que té en una mà, la manta sobre les cames, la novel·la a la falda i una esgarri-fança a l'esquena, que comença a fer fred. Però li és fàcil tornar allà on era, a les aules, plenes de nois i noies que ho entomen tot, que hi senten però no escolten, que només obren la boca per preguntar si allò que està dient entrarà a l'examen, que concentren la seva atenció a intentar agafar el mòbil per enviar un whatsapp, o a pentinar-se o, els més treballadors, a fer els deures d'una altra assignatura que toca després. Molts estan a l'escola esperant que passin les hores, intentant que sigui fàcil, que no els requereixi cap esforç, ni de feina ni de pensament. Un alumne de primer de batxillerat que rep l'encàrrec de llegir un llibre, per després fer-ne un treball, planeja la seva tasca, que consisteix a: a) buscar per internet un resum de la novel·la i b) buscar per internet un treball fet que més o menys respongui al que li demanen. Un alumne que fa això, que prefereix dedicar els seus esforços i el seu temps a trobar fet —moltes vegades mal fet— el que ell podria fer per aprendre un munt de coses, un alumne que fa això, en una classe on la meitat d'alumnes ho fan, és un clar indicador que alguna cosa no va bé. I els pares d'aquests alumnes tenen les mateixes pretensions. No fa gaire, ella era en una botiga mirant uns pantalons i la mestressa xerrava amb uns compradors que, evidentment, coneixia i eren pares de nens de la mateixa edat. Comentaven —era principi de curs— la reunió de pares

de l'institut i es lamentaven d'una llista llarguíssima de coses, una de les quals era que als de primer de batxillerat els entraven al temari de literatura cinquanta autors. Cinquanta!, s'exclamava la mare. I afegia: Jo ja l'hi vaig dir, al professor, suposo que per als exàmens els dirà quins poden sortir, no? Això! No fos cas que estudiar cinquanta autors —a batxillerat!, que és un grau postobligatori— representés un sobreesforç per a aquell noi de disset anys.

Té la sensació d'estar assistint a una situació, que ella veu des de la barrera, que porta la societat, almenys la part de la societat que ella està acostumada a tractar, els estudiants, a un declivi i un deteriorament del pensament absoluts. I pensa, no ho veuen, els altres? Els polítics de torn no veuen que els plans d'ensenyament no funcionen? ¿Els pares de família no veuen que no es poden portar fills al món per omplir-los de classes extraescolars fins que estan rebentats? Les escoles no veuen que els mètodes supermoderns que inclouen en els seus currículums no ensenyen els alumnes a pensar? Els promotors de les tecnologies de la informació i la comunicació (les cèlebres TIC) no veuen que anul·len l'esforç dels joves? No ho veuen? És ella que està equivocada? És terrible pensar que la societat se'n va en orris i no poder fer res més que contemplar-ho.